

د افغانستان روزنيز او پرمختيايي مرکز
دارزگان ولايتي دفتر
د معتا دينو د د رملني اوبيا رغونې مرکز

مخدره توکي

Drugs

ليکوال : ډاکټر محمدصادق (رستين)
کال: ۱۳۸۹ لمریز

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

نيوليک

مخ	سرليک	گڻه
الف	سريزه	۱
۱	مخدره توکي او دهغه تصنيف	۲
۶	دمخدره توکوکارونه داسلام له نظره	۳
۱۵	دمخدره توکو روغتيايي ضررونه	۴
۲۸	دمخدره توکو ټولنيز ضررونه	۵
۲۹	دمخدره توکواقصادي ضررونه	۶

سريزه

خرگنده ده چې زمونږگران هيواد افغانستان په تيرو دري لسيزو تپل شووچنگ جگړو کې نه يوازې داچې خپلې ملي شتمنۍ له لاسه ورکړې اوزيات شميروگړي دمرگ کومي ته ولوبدل ددې ترڅنگ زمونږ ډير هيوادوال دخپل ټاټوبي پرېښودو ته اړشول او زمونږ دهيواد بچي د زده کړې له نعمت څخه بې برخې شول ورسره زمونږ گران هيوادوال پدې لړ کې داقتصادي ، ښوونيزو ، فرهنگي ، اوټولنيزو ستونزو ترڅنگ ديوې بلې لويې ستونزې او ننگونې سره مخ شول چې هغه دمخدره توکو دکرکيلې ، قاچاق او دهغه دناوړه کارونې ستونزه وه .

په هيواد کې دقانون او نظام نشتوالی ، خپل سرې وسله والې ډلې ټپلې ، کډوالۍ ، بې وزلي ، بې سوادې او دمخدره توکو په پراخه پيمانه کرکيله او هغه ته آسانه لاس رسې ددې لامل شول چې زمونږ دهيواد ډير وگړي په ځانگړي ډول دهيواد ځوان قشر پدې ناوړه عمل اخته شي چې دورځې په تيرېدو دا ستونزه لا پراخېږي او ورځ په ورځ زمونږ ځوانان داعتياد په کرغېړنه لومه کې بندېږي او تر لاسه شوې شميرنې ښيي چې په افغانستان کې په مخدره توکو دروږدو کسانو شميريو نيم ميليون کسانو ته رسېږي .

نو ددې ستونزې او کرکيچ دهوراري او حل لپاره دادهر هيوادپال وگړي دنده ده چې په دې اړه هڅه او هاند وکړي او خپله مرسته دريغ نه کړي او په اعتياد داختمه کسانودرملنه وشي او هغه کسان چې لا تر اوسه دمخدره توکو په کارولو نه دي روږدي له دې تباه کوونکې بلا څخه وژغوري چې ددې موخو دلاسته راوړلو لپاره دمخدره توکو په اړه عامه پو هاوي يو اړين گام شميرل کېږي .

له مخدره توکو څخه دپاک افغانستان اودټولوهيوادوالو دښې روغتيا په هيله

لومړی څپرکی مخدره توکي اودهغه تصنيف Drugs and Drug's Classification

مخدره توکي (Drugs): مخدر (د) توري په زیر سره دشل کوونکي اوسستوونکي په معنا ده اود (د) توري په زیر سره په نقاب پوښل شوې ښځې ته ویل کیږي. په اصطلاح کې هره کیمیاوي ماده چې وروسته له جذب څخه دیوه ژوندي جسم په وسیله دهغه د بدن یوه یا څو دندې تغیر کړي دمخدره موادو په نامه یا دپیري.

یا په بل عبارت:

هره کیمیاوي ماده چې دانسان په جسم ، روان ، ټولنیزو اړیکو ، قضاوت او فردي حفظ الصحې اغیزه وکړي دمخدره توکو په نامه یادپیري.

اعتیاد (Addiction):

دمخدره توکو دوامدارې اونه کنټرولیدونکې کارونې ته اعتیاد ویل کیږي. یا په بله وینا:

دمخدره توکو اجباري اودوامداره کارونه دخوښۍ احساس او یا دناخوښۍ دله منځه وړلو لپاره داعتیاد په نامه یادپیري.

اعتیاد په دوه ډوله دي:

الف: رواني اعتیاد (Psychological Addiction): داډول اعتیاد ډیر زر رامنځ ته کیږي کله چې په مخدره توکو روږدی کس دمخدره توکو استعمال پریږدي دناآرامۍ او خفگان احساس کوي .

دبیلگې په ډول دچرسو اعتیاد.

ب: فزیکي اعتیاد (Physically addiction): داډول اعتیاد زیاتره درواني اعتیاد سره یو ځای وي کله چې معتاد مخدره توکي قطع کړي هغه ته فزیکي تشویشات لکه د بدن درد ، زړه بدوالی ، دگیدې درد ، داوښکو بهیدل ، قبضیت ، اسهال ..... پیداکیږي.

داډول اعتیاد دترياکوپه معتادینو کې لیدل کیږي.

تحمل (Tolerance) :

دمخدره توکو دمکرر استعمال په پایله کې دهغې داغیزې کموالی او دمطلوبې اغیزې دلاسته راوړلو لپاره دزیاتو مخدره توکو کارونه دتحمل څخه عبارت ده.

دمخدره توکو دپریښودلو اعراض (Withdrawal Syndrome) :

یولړاعراض او نښې اودناخوښی احساس چې دمخدره توکو دپریښودلوپه پایله کې معتاد کس ته پیداکیږي د Withdrawal Syndrome په نوم یادېږي. مخدره توکي بیلابیل ډولونه لري او په مختلفو کلاسونو سره ویشل شوي دي او ددې توکو اغیزې او داستعمال طریقې هم سره بیلې دي چې ډلبندی یې په لاندې ډول ده.

دمخدره توکو تصنیف

Drugs Classification

په ټولیز ډول مخدره توکي په څلورو کلاسونو ویشل شوي دي :

(۱) ددماغ انحطاط کوونکي یا Depressants

(۲) ددماغ تنبه کوونکي یا Stimulants

(۳) برسام راوړونکي یا Hallucinogens

(۴) ددرد له منځه وړونکي یا Pain Killer

(۱) ددماغ انحطاط کوونکي مواد:

هغه مواد دي چې د اعصابو مرکزي سیستم تر فشار لاندې راولي اوله انحطاط

سره یې مخ کوي ، همدارنگه د عصبي سیالو سرعت راکموي .

په دې ډله کې الکول ، باربیتورات ، بنزوډیازپین او ځینې نور محلولونه او گازونه

چې هغه هم دا ډول اغیزه لري د بیلګې په ډول Lighter Fluid, Butane

Gas ، دنوکانو رنگ پاکوونکې ماده ، اسیتون او نور شامل دي .

بنزوډیا زیپین او نور مخدره توکي

الکول

(۲) ددماغ تنبه کوونکي مواد یا Stimulants:

دا هغه مواد دي چې د اعصابو مرکزي سیستم تنبه کوي او ددې موادو کاروونکي

شخص د یوې مودې لپاره بیدار او فعال ساتي .

په دې ډله پورې تړلي مواد په لاندې ډول دي :

الف: کوکائین Cocaine :

کوکائین دکوکا په نامه له یوه شین بوټي څخه لاس ته راځي ، له افغانستان څخه دباندي زيات استعمالیږي او داستعمال بیلابیلې لارې لري لکه دژوولو طریقه ، دپزې له لارې دهغه استعمال ، دورید له لارې دهغه استعمال اودودي (Smoking) طریقه چې هرډول طریقه یې داغیزې دپیل اوداغیزې ددوام په برخه کې یو له بل سره توپیر لري .

دبیلگې په ډول دژوولوپه طریقه دنوموړې مادې اغیزه له پنځه دقیقووروسته پیل او تر یوه ساعته پورې دوام کوي مگر په وریدي طریقه دهغه استعمال دپرزراغیزه کوي (۳۰ ثانیې) وروسته له کارولو(۱۵ دقیقې) دوام کوي. برسامات اودروغجنه خوشحالي رامنځ ته کوي دخستگۍ احساس ځنډوي ولې له منځه یې نه وري.

ب: کافین Caffeine :

دامواد چې په قهوه ، چای اودکوکا او کولا په مشروباتو کې شتون لري داعصابومرکزې سیستم تنبه کوي او کوم کسان چې په زیاته پیمانه نوموړي توکي کاروي دپرېشانی ، نارامۍ ، بې خوښۍ اودهضمي اوقلبي وعایي سیستمونو دځینو ستونزو څخه سرټکوي.

دنوموړوموادو Withdrawals اعراض په دې موادو روږدي کس ته هغه وخت پیداکیږي چې نوموړی کس تر (250mg/d) لږ کافین استعمال کړي او نوموړي اعراض په لاندې ډول دي:
سردردي ، نارامی ، بې علاقه گي ، اوکله کله زړه بدوالی .

ج: تنباکو، نیکوتین :

دا ناوړه توکي چې له بده مرغه زموږ په هیواد کې په پراخه پیمانې کارول کېږي د ډول ډول ناروغيو لامل کېږي چې په دریم څپرکي کې یې یادونه شوې.

د: انابولیک سټیروئید Anabolic Steroids :

دامواد زیاتره د لوبغاړو لخوا د غړو د ښکلا په سیالیو کې کارول کېږي چې د عضلي کتلې د زیاتوالي لامل کېږي.

۳) برسام راوړونکي مواد Hallucinogen :

دامواد له کارولو وروسته د شخص مزاج بدلوي او شخص له حقیقي عالم څخه دمجازي عالم لور ته بیايي.

پدې ډله کې کیتامین ، چرس ، LSD او نور شامل دي. چې استعمال یې لنډمهاله او اوږد مهاله ناوړه اغیزې له ځان سره لري.

۴) د درد له منځه وړونکي مواد Pain killer :

دامواد په دوه ډوله دي :

الف: نارکوټیک انلجیزیک

ب: غیرنارکوټیک انلجیزیک

موږ غواړو د لومړي ډول انلجیزیکو په اړه چې د اعتیاد منځ ته راوړونکي شمیرل کېږي بحث وکړو. اودوهم ډول یې زموږ له بحث څخه د باندې موضوع ده .

الف: نارکوتیک انلجزيک :

نارکوتیک یوډول ترکیبي یا طبیعي مواد دي چې دترياکويا اوپیوم څخه لاس ته راځي او دترياکوسره ورته جوړښت لري.

نوموړي مواد ددرد وژنې داغيزې له مخې په دوه ډوله ویشل شوي دي :

لومړۍ:قوي نارکوتیک انلجزيک:

داډول يي ډيره قوي ددرد ضد اغيزه لري چې په لاندې ډول دي:

مورفين ، میتادون ، فنتانيل ، هیروئین ، پیتیدین .....

دوهم : متوسط نارکوتیک انلجزيک :

پدې ډله کې Codeine , pentazocine,propoxyphene .... شامل دي .

ددې انلجزيکو دواړه ډوله له هضمي سیستم څخه په قسمي ډول جذبیږي ولې که چیرې په زرقي ډول استعمال شي اغيزه يي ډيره ژر رامنځ ته کیږي ، او هیروئین چې یو قوي نارکوتیک دی او دمورفين له مشتقاتو څخه دی په دودي طريقه هم استعمالیږي چې دسږو له لارې دوينې دوران ته داخلېږي .

هیروئین په شحم کې ډیر منحل دي اودماغ ته ډیر ژررسیري چې دانسان په مغز کې ددې موادو دتاثیر لپاره ځانگړې اخذې شتون لري چې دميو ، گاما اوکاپا په نوم یادېږي دهغې له لارې دانسان په بدن ډول ډول اغيزې کوي .

همدارنگه دامواد دانسان طبیعي انلجزيک سیستم چې د Endorphin

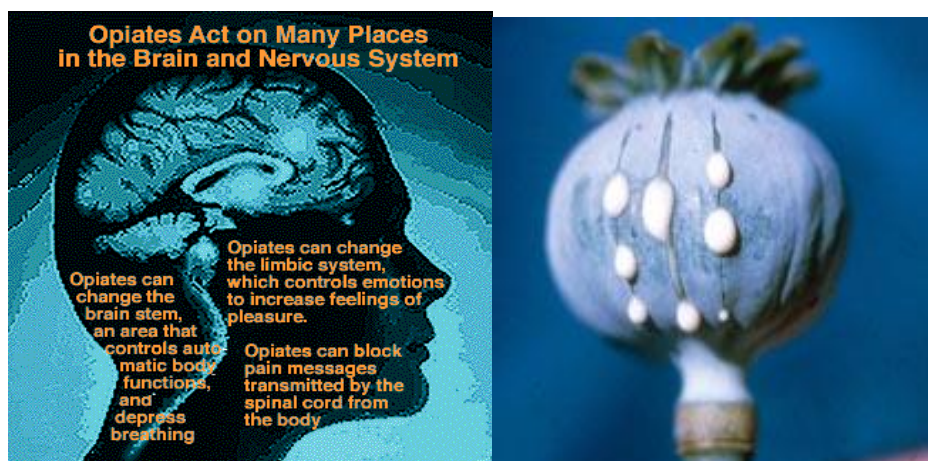
Enkephali په وسیله تامینېږي له ناتوانۍ سره مخامخ کوي .

دامواد په اعصابوکې دميو داخډو له لارې دEuphorias یا دروغجنې خوشحالی

لامل کیږي چې دااغيزه يي داعتياد داسبابوڅخه شمیرل کیږي .

Opiates یا دترياکومشتقات ډیرقوي ددرد ضد او آراموونکی تاثيرلري اودیرژر

دروږدیتوب اودتحمل دلوراوي سبب کیږي .

داعتیاد لاملونه :

- (۱) دمخدره توکو په اړه دعامه پوهاوي نشتوالی.
- (۲) دمخدره توکو پراخه کرکیله .
- (۳) مخدره توکوته آسانه لاس رسی.
- (۴) دسواددکچې ټیتوالی
- (۵) یوډول اوخسته کن کارونه.
- (۶) دفیشن په موخه دمخدره توکو استعمال.
- (۷) دژوندانه په وضعیت کې بدلون.
- (۸) کېدوالی.
- (۹) دځینې ډاکټرانوپه وسیله داعتیادمنځ ته راوړونکو درملو پراخ استعمال.
- (۱۰) په درملتونونو کې دغیرقانوني او روږدي کوونکو درملو پلورل.
- (۱۱) دانسان دهڅې اوهاند حس.
- (۱۲) بیکاري.
- (۱۳) په مخدره توکو دروږدوکسانو سره ناسته ولاړه.

که غواړی چې د جیل دروازې بندې شي نو د ښوونځي دروازې پرانیزي

دوهم څپرکی

دمخدره توکو کارونه داسلام له نظره

څرنګه چې داسلام سپیڅلی دین د بشريت د ژغورنې تضمین کوي او الله پاک په خپلو بندګانو ټول هغه څه ناروا ګرځولي کوم چې په هغه کې ددوی لپاره زیان نغښتي وي دبیلګې په ډول دخوګ غوښه چې دنوروناروغیو تر څنګ یې دادي اوس ددې حرامې غوښې څخه را پیداشوې ناروغۍ مخ په خوریدو دي اویا لکه دزنا ناوړه عمل چې دایدز دوژونکې اولا علاجه ناروغۍ دخپرېدو یوه لاره ده همدارنګه مخدره توکي چې دانسان بدن . اقتصاد ، ټولنیزحالت ته ډیر لوي زیان متوجه کوي نوځکه داسلام په دین کې ددې توکو استعمال حرام اومنعه دي.

داسلام په تاریخ کې دمعتادینو لپاره ډول ډول جزاګانې ورکول کیدې دبیلګې په ډول استادحسین مجرب مصري په خپل کتاب کې لیکي:
عثماني خلیفه سلطان مرادخلورم ددخانیاتو استعمالوونکي تر فشار لاندې ونيول اودهغوپرضدې په مجلسونوکې جاسوسان وګمارل اومعتادین به یې اعدامول . دایران سره دجګړې پروخت یې خپل عسکر یا هم جنګي اسیران چې معتاد به وو اعدامول .

لومړي شاه عباس (۱۶۲۹) دایران پاچا به ددې خلکوپوزې سوری کولې او دهغه زوی شاه صفي به سرب ویلې کول او دهغوپه خولو کې به یې اچول .
دمخدره توکو دحرمت په اړه واضح دلایل شتون لري چې په ترتیب سره یې یادونه شوې ده.

دمخدره توکو دقرآني ایتونو پربنسټ:
په قرانکریم کې دمخدره توکو دحرمت په اړه ګڼ شمیر آیتونه شته دي چې دبیلګې په ډول یې یو څو په لاندې ډول سره ذکرکوو:
څرنګه چې دپنځوڅیزونو ساتنه داسلامې ضرورتونو څخه ده :
ددین ساتنه ، دعقل ساتنه ، دځان ساتنه

، دمال ساتنه ، اودشرف ساتنه

یومسلمان دقرآن اوسنتو دنصوصوپه اساس دنفس له وژلو اوهلاکت ته دهغه له اچولو څخه منع کړای شوی دي لکه چې دالبقره په (۱۹۵) آیت کې الله ج فرمایي:

[ولاتلقوبايد يكم الى التهلكة]

ژباړه: ځان په خپلولاسونوپه هلاکت کې مه اچوی.

همدارنگه د النسا په (۲۹) آیت کې راځي :

[ولاتقتلوا انفسکم]

ژباړه: مه وژنی ځارونه خپل.

لکه څرنګه چې دمخدره توکو استعمال هم په حقیقت کې دځان وژنه ده او په خپل لاس خپل بدن ته دزهرونوېستل دي چې دانسان د بدن دناتوانی اوپه ډول ډول ناروغیو داخه کیدو لامل کیږي اودمړی کچه په معتاد کسانوکې نظر غیرمعتاد کسانوته زیاته ده نوددې آیتونو پر بنسټ هغه ناروا اوحرام دي. همدارنگه په مخدره توکو دپیسو ورکول اودهغه مصرفول یوې ځایه اوپې گټې مصرف دي چې له بیځایه مصرف څخه هم په قرآن کې منع شوې ده ، لکه چې الله ج داسراء دسورت په (۲۶) آیت کې فرمایي:

[ولاتبذرتبذیراً]

ژباړه: بې ځایه خرڅ مه کوي

همدارنگه په قرانکریم کې اسراف کوونکې اوپې ځایه مصرف کوونکوته لعنت ویل شوی اوهغوي یې دشيطان وروڼه بللي دي .

اولکه څرنګه چې روغ بدن دلوي خدای ستر نعمت دي او دقیامت په ورځ به ددې نعمت پوښتنه کیږي لکه چې الله پاک د التکاثر په (۸) آیت کې فرمایي:

[ثم لتسألن يومئذ عن النعيم]

یعنې داخرت په ورځ به ددنیوي نعمتونوڅخه پوښتل کیږي .

ځینې مفسرین وايي چې له نعیم څخه پدې آیت کې مقصد روغتیا ده.

همدارنگه نشه یي توکي الله پاک دشيطان عمل بللی دي او دالمائده په (۹۰) آیت کې فرمایي:

[ياايها الذين آمنوا انما الخمر والميسر والانصاب والازلام رجس من عمل الشيطان فاجتنبوه لعلكم تفلحون]

ژباړه: ای هغه کسانو چه ایمان موراوړی دی بیشکه چه شراب ، او قیمار ، او نښی ، او په غیشوسره پالونه پلپیت دی ، دشيطان دعمل خخه دی اوددی خخه لری والی وکړی ښایی تاسی کامیاب شی .
 که چیري پورتنیو آیتونوته خیر شو په ډاگه څرگندیږي چې الله پاک په خپل سپېڅلي کتاب کې دخپلو بندگانو روغتیا اوسلامتی ته څومره پاملرنه کړې او خپل بندگان یې دهغه شیانو له استعمال خخه منع کړي کوم چې دانسان دروغتیا لپاره مضر دي چې دلته مونږ یوازې دمخدره توکو په اړه دبیلگې په ډول یادونه وکړه .

نوټولومسلمانانوته پکارده چې دالله (ج) ټول اوامر پرځان عملي اوله نواهیو خخه ډډه وکړي تر څویې په دواړو جهانونوکې بریالیتوب اوسوکالی په برخه شي .

دمخدره توکو حرمت دنبوي احادیثو پربنسټ:

دمخدره توکوپه اړه دقرآني آیتونوتر څنگ دنوموړوتوکو دحرمت ،زیانونواوبدو پایلو په اړه زیات شمیر احادیث راغلي چې دبیلگې په ډول به ترې یادونه وکړو: په حدیث شریف کې راغلي دي:

[دقیامت په ورځ له بنده خخه مخکې لدې چې قدم یې لانه وي اخستی له عمر خخه یې پوښتنه کیږي چې څنگه یې مصرف کړئ ، له عمل خخه یې پوښتنه کیږي چې څه کارونه یې کړي ، له مال خخه یې چې له کومې لارې یې لاس ته راوړئ ، اوله بدن خخه یې چې څرنگه یې آخر ته رسولی].(داحدیث دترمذی روایت دي)

له پورتنی حدیث خخه له ورايه څرگندیږي چې په اسلام کې روغتیا ته څومره پاملرنه شوې ده اوهر وگړی دهغه په ساتنه مکلف دي همدارنگه مخدره توکي چې نه یوازې روغتیا ته زیان دي بلکه مال هم بې ځایه پکې مصرفیږي اویوناوړه عمل هم شمېرل کیږي چې دپورتنی حدیث مطابق ددې ټولو پوښتنه به کیږي . همدارنگه امام احمد ابن حنبل دام السلمه له خولې داحدیث نقلوي چې:

[رسول الله (ص) له هرې نشه راوړونکې اومخدرې مادې څخه منع کړې اودخانيات دمخدراتواوغروسستونکو له جملې څخه دي].

اولکه څرنګه چې مخدره توکي دخولې دبدبويي اوتعفن سبب کيږي او دهغه له بد بويي څخه غير معتاد کسان هم آزاريږي چې دا يوه گناه ده چې معتادکس يي ترسره کوي . ځکه چې په صحيح بخاري او صحيح مسلم کې له جابر(رض) څخه حديث روايت شوی دی چې رسول الله (ص) فرمايلي دي :

[له هر څه څخه چې خلک اذيت کيږي ، ملايکې هم ترې اذيت کيږي]

اوپه بل حديث کې راغلي چې رسول الله (ص) فرمايي :

[څوک چې مسلمان آزاروي زه يي آزار يا اذيت کړم او څوک چې ما آزاروي نو خداي (ج) يي آزار کړی دی]

لکه څرنګه چې طبي څيړنو هم دانبودلې چې ددخانياتو ضرر نه يوازي معتاد ته دی بلکه ورسره کسان هم اغېزمن کوي چې هغوي ته Passive Smoker ويل کيږي چې دا کار هم نارواکاردی .

لکه چې ابوسعيد خدری (رض) روايت کوي چې رسول الله (ص) وفرمايل :

[لا ضرر ولا ضرار]. يعنی مه چاته ضرر رسوی اومه ضررمنی روغتيا داسلام په دين کې ځانګړی اهميت اومنزلت لري چې له هره اړخه دې موضوع ته پوره پاملرنه شوې ده . لکه رسول الله (ص) چې فرمايي :

[غبنتلی مسلمان دخداي په نزد غوره اومحبوب دي له کمزوري مسلمان څخه ، په دواړوکې خیر اوبرکت دي . په هغه چاروکې چې ستاسو پکې گټه وي راغب اوحريص اوسی . له خدايه مرسته وغواړي اوعاجز مه کښینی .] مسلم

دروغتيا دارزښت په اړه په يوه حديث شريف کې راځي چې فرمايي :

[له خداي څخه عفوه يا بښنه ، عافيت اوروغتيا وغواړی له ايمن او يقين څخه پس تر روغتيا غوره شی چا ته نه دي ورکړل شوي]. نسايي

همدارنگه په بل حديث شريف کې راځي چې : [بيشکه ستا درب په تاباندي حق دی اوستاد بدن په تاباندي حق دی .] بخاري

شراب چې يو له مخدره توکو څخه دي او دانسان بدن ته ډير زيانونه لري اودحرمت په اړه يي له دې حديث څخه يادونه کوو:

له ابن عمر څخه روايت دي چې رسول الله (ص) وفرمايل: [هرنشه راوړونكي
شى شراب اوهر نشه راوړونكي حرام دى ، چا چې په دنيا كې شراب وڅښل او مړ
شو توبه يې ځينې ونه كړه ، د آخرت له شرابو ورته نه وركول كيږي] مسلم
همدارنگه په يو بل حديث شريف كې راځي :

[په شرابوكې هيڅ ډول شفا دهيڅ ډول ناروغۍ لپاره نشته بلكه هغه پخپله
درد اوناروغي ده]. مسلم

په يوبل حديث شريف كې دروغتيا په اړه راځي چې :
رسول الله (ص) فرمايي :

[دوه نعمته دي چې اكثره خلك په هغو كې غوليري او په قدر يې نه پوهيږي
چې يو روغتيا او بل فارغ وخت دي] بخاري

ددې احاديثو څخه دښې روغتيا گټې او دروغتيا ساتنې اهميت داسلام په
سپېڅلي دين كې ډير روښانه معلوميږي اودمخدره توکو ضررونه او دهغه
حرمت هم پكې څرگند دي نو ټولو مسلمانانو ته لازم دي چې په پورتنيو احاديثو
پوره عمل وكړي .

دمخدره توکو په اړه دڅلورگونو فقهونظريي :

دمخدره توکو داستعمال په اړه دڅلورواړومذاهبو نظريات په لاندې ډول دي:

لومړۍ: دا حانفونظريه:

شيخ شرنبلالي دا حانفوله فقه اوو څخه دي چې دمخدره توکو حرمت يې تصريح
كړې او دخپلې فتوى لنډيز يې په نظم اړولي چې استعمال ، پيرودنه ، اوخرڅلاو
يې حرام اواستعمال يې دروژې باطلوونكي بللي .

همدارنگه د شيخ مسيري چه دا حانفو يو بل فقيه دى دهغه د نظر په هکله
دهغه شاگرد شيخ اسماعيل نابلسي وايي چې :

شيخ مسيري چې زمونږ دزمانې شيخ مشايخ دى ددخانياتو داستعمال په هکله
يې د ممنوعيت فتوى ورکړې ده .

شيخ عمادي ، مُحَمَّد علاوالدين حصکفي ، شيخ رجب احمد ، مُحَمَّد عبد العظيم
مكي ، شيخ ابوالحسن مصري ، مُحَمَّد ابن صديق زيدي او ددي فقهې نور پيروان
هم ورته نظر لري .

دوهم: دمالکي فقهي نظريه :

شيخ ابراهيم لقمانی چې دمالکي فقه اوو څخه دي دمخدره توکو حرمت يې ثابت کړی او په دې اړه يې يوه لويه رساله ليکلې ده. همدارنگه شيخ سالم سنهوري يوبل مالکي فقيه دخانيات حرام بللي اودخپل عمر تر پايه په خپله خبره ولاړ وو او هېچا دهغه مخالفت ونکړ.

شيخ خالد سويدي ، شيخ محمد ابن فتح الله ابن علي مغربي ، ابوغيث قشاش مغربي اونور دمالکي فقهي پيروان هم پدې آند دي .

درېم: دشافعي فقهي نظريه :

شيخ نجم الدين غزي چې دشافعي فقهي يو پيرو دي وايي: په دخانياتو نوي روږدي کسان وايي چې سرې نه بيهوشه کوي که چيرې داسې هم وي ، څرنگه چې دانسان د بدن غړي سستوي نوځکه حرام دي ځکه چې په دې اړه محمد (ص) فرمايلي دي :

[چې هر مست کوونکی اونشه راوړونکی شی حرام دي .]

ددې موادو په استعمال مداومت کبیره گناه ده لکه څرنگه چې په نورو صغیره گناهونوکې هم دا غم ه قاعده ده .

څلورم: دحنبلي فقهي نظريه :

ددې فقهي يو پيرو شيخ مصطفى رحيباني چې دنجد له سېمې څخه دي وايي چې :

دحنبلي فقهي ډير پيروان دمخدره توکو کارونه ناروا گڼي .

شيخ محمد حنبلي ، شيخ منصور بهوتي او شيخ عبدالله ابن شيخ محمد ابن عبدالوهاب دنوموړې نظريې سره هم نظره دي .

دمخدره توکو په اړه داسلامي متأخرينو علماوواپوهانو نظريات:

لکه څرنگه چې پورته ذکر شول چې دمخدره توکو کارونه په اسلام کې ناروا گرځېدلې ده اوپدې اړه گڼ آيتونه او احاديث هم بيان شول ددې تر څنگ اسلامي علما او پوهان هم په دې اړه چپ نه دي پاتې او دمخدره توکو په اړه يې خپلې سالمې اوگټورې نظريې په لاندې ډول بيا ن کړې دي:

الف :ډاکټر عبدالجليل چلبي داسلامي تحقيقاتو دانجمن غړي خپل نظر

داسې وايي:

وروسته تردې چې گڼ شمېر اوډول ډول طبي خپرونې مې ددخانياتو په اړه ولوستې او دهغه روغتيايي ، ټولنيزواقتصادي زيانونه مې له نظره تېرکړل په صراحت سره وایم چې استعمال يې حرام قطعي دي اومعتادو کسانو ته لازمه ده چې هغه پرېږدي اونورکسان دې له هغه څخه ډډه وکړي .

ب: شيخ محمد ابراهيم دسعودي عربستان پخواني لوی مفتي فتوی ورکړې چې : ددخانياتو په خباث ، بد بويي اوبیهوشولو کې شک اوشهه نشته نو ځکه دصحيحو رواياتو ، سالم عقل او معتبرو طبيبانو دنظريو پر بنا هغه حرام دي .

ج:مصطفى محمد حدیدي داسلامي تحقيقاتو دټولني غړی وايي: ددخانياتو استعمال په بشپړ ډول نفس ته مضر دی اوکوم شی چې نفس ته مضر وي دعقل او شريعت له مخې حرام دي .

د: شيخ ډاکټر ذکريا بری داسلامي بحثونو اوتحقيقاتو غړی وايي چې : داوسني طب پر بنسټ چې کومې ليکنې ما په دې اړه لوستلې دي مخدره توکي دانسان دنفس ، عقل اومال دتلف کيدو سبب گرځي په داسې حال کې چې خداي (ج)مونږ ته دهغه په خوندي ساتنه اونه تلف کولو امر کړی نوله دې څخه ددخانياتو حرمت په ټولو ډولونو او شکلونو ثابتيږي ، حرمت يې قطعي اويقيني شميرل کيږي تر څو دوگړي اوتولني روغتيا ، ژوند اومال خوندي پاتې شي .

ه: ډاکټر احمد عمر هاشم دالازهر دپوهنتون داصول دين دپوهنځی دحدیثو دڅانگې استاد اوريسس وايي:

ما چې کوم احاديث او آيتونه ددخانياتو په اړه اورېدلي دي زما په اند ددې توکو په حرام والي کې هيڅ شک نشته او مطلق حرام دي ، نو موږي په خپله ليکنه کې ډيرآيتونه او احاديث راوړي دي چې دمخدره توکو حرمت په ډاگه کوي . همدارنگه نوموړي په خپله ليکنه کې دWHO د۱۹۷۵ زېږديز کال وينا پدې ډول يادونه کوي :

دهغوکسانو شمير چې ددخانياتو داستعمال له وجې مري تر هغو چې د طاعون ، کولرا ، چيچک ، جذام اومحرقې له کبله مري زيات دي ، همدارنگه داسازمان تائيدوي چې ددخانياتو پرېښودل دروغتيا دبنه والي اودعمر زياتوالي

لامل کيږي چې دنورو ټولو طبي وسيلو څخه داسې بريا لیتوب نه شي تر لاسه کيدای.

دمخدره توکو په اړه داسلامي ټولنو نظريات:

څرنګه چې مخدره توکي په اوسنی نړۍ کې يوه کرکېچنه موضوع ده او دډيرو گڼو ستونزو دراتوکيدو لامل شوي دي نو ددې موضوع دحل او ددي کرکيچ دهوراي په موخه اسلامي ټولنو خپل مسؤليت ادا کړی او په مختلفو غونډوکي يي دمخدره توکو پرضد څرګند پانې اعلام کړې دي چې مونږ يي يوازې د څو بيلګويادونه کوو:

دجامعه الازهر دفتواګانو ټولنې په يوه غونډه کې دمخدره توکو په اړه يوه فتوي صادره کړه چې په مجله التصوف الاسلامي کې د ۱۹۸۴ زېږديزکال داکتوبر په مياشت کې په لاندې متن سره خپره شوه:

دعلمواووطبي متخصصينو يا ماهرينو په شهادت دمخدره توکو روغتيايي - ضررونه په يقيني اوقطعي ډول په اثبات رسېدلي ځکه چې هغه دسږو ، حنجري ، ځيگر ، پانقراض اود بدن دنورو برخو د سرطانونو لامل کيږي همدارنگه دزړه او رګونودسيستم دناروغيو سبب کيږي . همدارنگه يې ضرر مال ته رسيږي ځکه چې دمعتاد کس دمال اوپيسو مصرف نه يوازې بې گټې بلکې دهغه په تاوان دی .

اوحضرت محمد (ص) روغتيا اومال ته دضرررسولو څخه منع کړې او فرمايي: (لا ضرر ولا ضرار) .

[لدې کبله مونږ دهغه په استعمال ، توليد ، واردولو ، صادرولو او سوداګرۍ يعنې پيرونې اوپلورنې دحرمت فتوی ورکوو] .

همدا رنگه اسلامي نړيوال کنفرانس چې په ۱۹۸۲ زېږديز کال د مارچ له ۲۲- ۲۵ په مدينه منوره کې داير شوی وو دمسکراتو ، مخدراتو او تنباکو دکرنې اوسوداګرۍ دتحریم په اړوند فتوا ورکړې ده .

دمخدره توکو دحرمت اوکراهیت دلایل :

- ۱) مخدره توکی نه خواړه دي نه درمل نوځکه حرام دي .
- ۲) استعمال يي عبث اولهو لعب کار دي چې دا حرام دی .
- ۳) استعمال يي بدعت دي چې هر بدعت گمراهي ده .
- ۴) هر هغه څه چې نشه راولي او مخدره وي دشرابو په ډله کې راځي چې شراب حرام دي .
- ۵) مخدره توکی خبیث شی دي اوهر خبیث شی حرام دي .
- ۶) دفتني او مصیبت سبب کيږي .
- ۷) د عقل او نفس فاسدوونکي دي او انسان له لمانځه اودخداي له ذکره باسي چې دا کار دمعقول اومنقول دلیل پر بنا حرام دي .
- ۸) دخانیات دعذاب له وسیلو څخه دي چې خداي (ج) هغه دعذاب په وخت کې یاد کړي .
- ۹) دمخدره توکو په وسیله نوروته ضرر اوآزار رسيږي نوځکه حرام دي لکه چې الله ج فرمایي:
[خوک چې بې گناه مسلمان آزاروي هغوي دبهتان او گناه لامل گرځي] .
همدارنگه حدیث شریف دي چې :
[هر آزاروونکی په دوزخ کې دي] .
- ۱۰) څرنګه چې اصراف دي نو په شرعي نصوصو سره حرام دي .
- ۱۱) دمخدره توکو په استعمال سره دانسان بدن ته لوګی ننوزي او لوګی له اور څخه راپیدا کيږي او داور خوړل حرام دي .
حدیث شریف دي چې :
[خداي (ج) اور دخوړو په حیث مونږ ته نه دي پیدا کړي] .
- ۱۲) په هغه کې شیطان ته ورته والی دي ځکه چې استعمالوونکی يي اور په لاس کې اخلي .
- ۱۳) حراموالی يي دفتنيو په اتفاق سره ثابت شوی .

په مخدره توکو دروړدوکسانو درملنه داسلام له نظره :
 څرنګه چې زموږ ټولنه الحمدلله يوه اسلامي ټولنه ده نودهر چا لپاره دا اړينه
 ده چې داسلام په اصولو او اسلامي ارزښتونو ځان خبر کړي اودهغې په رڼا کې
 خپل ژوند پر مخ بوزي .

دايوڅرګند حقيقت دي چې داسلام مبارک دين مسلمانان يو له بل سره
 مرستې اوخواخوړۍ ته هڅوي او په خپلو پيروانو غبرګوي چې دښووله او اړو
 خلکو سره مرسته وکړي او لاس نيوی يي وکړي اوسمه لاروونښي نو پر همدې
 بنسټ زه دلته داسلام له نظره دناروغانو په ځانګړي ډول دمعتادينو ددرملنې
 ارزښت په لنډه توګه څېرم .

لکه څرنګه چې دمخدره توکو پرضد مبارزه په دوو (۲) بنسټيزو طريقوولاره ده :
 چې يوه وقايه يا مخنيوی او بله معالجه يا درملنه ده چې له وقايې څخه موخه
 داعتياد څخه ځان ساتنه اوددوام کولو ممانعت دي او له درملنې څخه موخه
 دمعتاد کس دژغورنې لپاره کوبښن اوهلې ځلې دي کوم چې دخطر په منګولو
 کې راګير وي .

دوقايې له لاروچارو څخه يوه هم ځان ساتنه او دمخدره توکو په استعمال نه
 اقدام کول دي ځکه دانسان نفس هغه تشويقوي چې دمخدره توکو خوند
 وڅکي او دهغه نتيجه وګوري چې همدايي دروړديتوب پيل او دبدمرغيو کنډې
 ته ګوزارېدل وي چې بيا له هغه څخه خلاصون ستونزمن برېښي .

لکه په عربي ادبیا توکې راغلي چې :

دوه ډير هوښياراوځيرک ملګري وو يوه ملګري هغه بل ته وويل :

په مونږ دواړوکې کوم يو ډير هوښيار اوچالاک دي ؟

ملګري يي ځواب ورکړ چې : زه ! ځکه چې که چېرې په کوم مصيبت اخته شوم
 پوهېرم چې څنګه ځان ترې وژغورم .

لمړني ملګري ورته وويل چې زه تر تا ډير ځيرک اوهوښيار يم ځکه چې کله زه په
 شر اومصيبت وپوهېرم پکې نه لويېرم .

په رښتيا هم عاقل هغه څوک دی چې لومړی فکر وکړي بيا عمل وکړي ځکه
 چې که يو ځل څوک داعتياد کنډې ته ورولوبدل نو بيا يي ژغورنه سخته او ډير
 کړاو ته ضرورت لري او ژغورنه يي ډيره يقيني هم نده .

دمخدره توکو څخه دوقايې په اړوند په يو ه ټولنه کې امر بالمعروف اونهي عن المنکر ډېر زيات مرستندوی رول لوبوي . لکه چې الله پاک فرمايي :
 [والمؤمنون والمؤمنات بعضهم اولياء بعض يا مرون بالمعروف وينهون عن المنکر] التوبه ۷۱ ايت

ژباړه: مؤمن سړی او مؤمنې ښځې ځنې يې يو دبل دوستان دي چې حکم کوي دوي په نيکیو او منع کوي له بديو څخه .

څوک چې په مخدره توکو يو روږدی کس له مخدره توکو څخه وژغوري نودادخبر دليل دي او هغه يې له شره خلاص کړي دي ، دا اسلامي اخلاق دي چې حضرت محمد (ص) مسلمانان دې ته هڅولي او فرمايلي يې دي :

[څوک چې له يوه مسلمان څخه يوه ستونزه دفع کړي ، خداى (ج) دهغه څخه دقيامت دورځې له ستونزو څخه يوه ستونزه دفع کوي او خداى (ج) دبنده سره په مرسته کې دي ترهغوچې هغه ديوبل مسلمان ورور په مرسته کې وي] مسلم

همدارنگه يو مسلمان ته په کار ده چې دنورو له ستونزو ځان خبر کړي او په چاروکې غفلت ونه کړي ځکه چې محمد (ص) فرمايي :

[اونه دي بشپړ مسلمان له تاسو څخه هغه څوک چې څه شی ځان ته خوښوي نورو ته يې هم خوښ نه کړي] مسلم اوبخاري

له پورتنیو څرگندونو څخه داعتياد دوقايې ارزښت په ډاگه کيږي او دهغه دلا اغېزمنتوب لپاره اړينه ده ترڅوهغه څوک چې دوقايې لپاره منډې ترړې کوي بايد په مخدره توکو روږدي نه وي او دمعتادينو لپاره يوه ښه بيلگه وي .

همدارنگه دمعتادينو درملنه هم بايد له پامه ونه غورځول شي او په دې ډگر کې هم بايد گړندي گامونه واخلو ترڅويوه سالمه ټولنه رامنځ ته کړو او دبدمرغيو لړۍ ته دپاي ټکی کېږدو .

داسلام دين هر ناروغ هڅوي چې خپل ځان معالجه کړي ، حديث شريف دي چې :

[اې دخداي بندگانو خپل ناروغان تداوي کړي ځکه چې خداي (ج) دهرې ناروغۍ لپاره دوا پيدا کړې] ترمذي

همدارنگه معتاد کس باید په ټولو ممکنه وسایلو سره تداوي شي ځکه دمعتاد درملنه خیر ،ترحم اوله بپوزلو سره مرسته ده چې په دې اړه ح مُحَمَّد (ص) فرمایلي دی :

[دمسلمانانوصفت دهغو په ترحم اومهربانی یو پر بل باندې دی اولکه یوبدن داسې دي چې که یوغړی ناروغه شي ټول بدن ورسره په تکلیف او بې خوبه وي]. بخاري اومسلم

ددې څپرکي په لوستلو سره دې خدای ج وکړي چې هر مسلمان که په مخدره توکو روږدي وي له نوموړو موادو څخه لاس پر سر او یا هم بل هر با احسا سه او هېوادپال وگړی نورو ته دنصیحت او سمې لارې په ښوولو سره خپله ایماني وجیبه تر سره کړي اودخپل دین په ټولو اصولوپابند واوسي.

نوگرانوهېوادوالو ! راځی چې په یوه غږاوتینگ یووالي سره دمخدره توکو په وړاندې مبارزه وکړواوله دې مهلکې بلا څخه خپل گران اوبپوزله هېوادوال وژغورو.

په گران هېوادکې دیوې اسلامې ،قانونمندی ،روغې اوسالمې ټولني په هیله

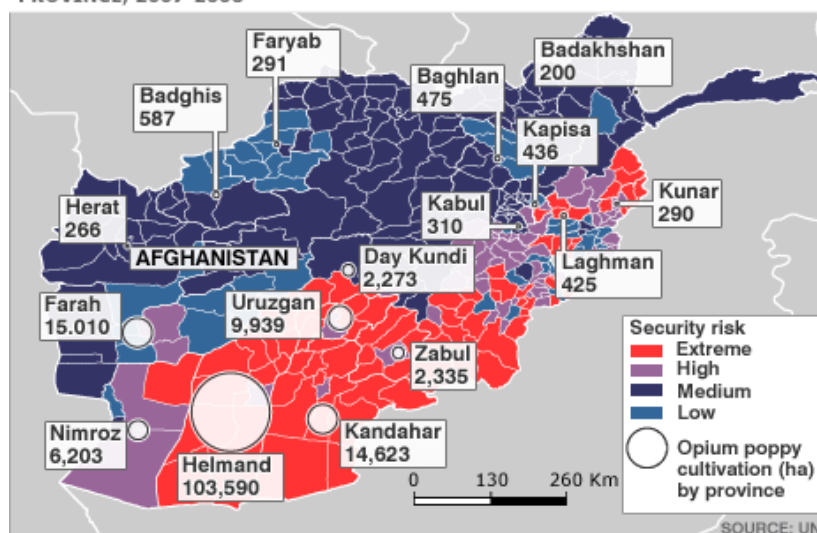
درېم څپرکي

دمخدره توکو صحتي ضررونه

لکه څرنګه چې مخدره توکي اودهغه کارونه اوسمهال زمونږ په هېواد کې يوه لويه ستونزه او دعامي روغتيا په وړاندي يوه لويه ننگونه ده چې دنورو ګڼ شمير اضراروترڅنګ دانسان بدن ته ډير مضر دي او دډول ډول ناروغيو اوروغتيايي ستونزو لامل کيږي.

همدارنګه زمونږ په هېواد کې له بده مرغه په مخدره توکو دروږدوکسانوشمېر ورځ تر بلې زياتيږي چې دمخدره توکو سره دمبارزې دوزارت دوياند له وينا سره سم دمعتا دينوشمېر په افغانستان کې اوسمهال يو ميلیون ته رسيږي چې يوسل او شل زره يي بنځينه دي چې لامل يي په هېواد کې اعتياد ته مساعد شرايط اوله ګاونډيو هېوادونو څخه دکډوالو بيا راستنېدنه..... کېدای شي . همدارنګه دمخدره توکو پراخه کرکيله دې توکو ته دآسانه لاس رسي او اعتياد د دلا خپرېدو يوبل غټ لامل دي.

SECURITY MAP AND OPIUM POPPY CULTIVATION IN AFGHANISTAN BY PROVINCE, 2007-2008

په دې انځور کې دمخدره توکو دکرکيلې سيمې په ګوته شوې دي. په دې څپرکي کې به دمخدره توکو په صحتي اضرارولنډ بحث ولرو ولې کوم مخدره توکي چې په افغانستان کې ډير کارېږي غواړم چې په ځانګړي ډول دهغه په اړه زمونږ هېوادوال زيات پوهاوی ولري او له ضررونو څخه يې خبر شي .

تباکو (Tobacco) :

دایوشین رنگه بوتی دی چې ډیره پخوانی تاریخچه لري او له بده مرغه زمونږ په هیواد کې ډیر استعمالیږي البته دسگرت ،چلم اونصواروپه بڼه چې دانسان روغتیا ته ډیر زیان رسوي

سگرت (Cigarettes) :

دنړیوال روغتیایي سازمان (WHO) دتعریف له مخې دسگرتو دمعتاد لپاره دوه تعریفونه شوي دي :
لومړی : هغه کس چې دژوند تر دې شپږوي سل (۱۰۰) سگرت خکولي وي.

دوهم : هغه کس چې په یوه اونۍ کې شپږ (۶) سگرت وڅکوي.

دسگرتو استعمال یوه لویه ستونزه ده چې زیاتره قربانیان یې دمخ پر وده هېوادونو وگړي تشکیلوي.

دWHO له څرگندونو سره سم په نړۍ کې په هرو ۱۵ ثانیو کې یو کس دسگرتو په اثر دزړه دناروغیو ، دوینې

لورفشاراودسربودسرطانونو او اونوروناروغیو له کبله خپل ژوند له لاسه ورکوي چې ددې له جملې څخه ۲/۳ دمخ پر وده هېوادونو استوگن دې چې ډېری یې تنکي ځوانان او ځوانارۍ دي .

همدارنگه کارپوهان وړاندوینه کوي چې تر ۲۰۳۰ زېږدیزکال پورې کېدای شي دسگرتو له کبله دمړینوکچه په کال کې لس میلیونو ته ورسېږي چې دابه ترتولو مهلکوناروغیو زیاته مړینه وي.

دWHO دوینا پراساس دزړه دناروغیو له کبله ۴۰% اودتولو مړینو ۱۲.۵% د سگرتو له کبله رامنځ ته کېږي.

دسگرېټواغېزې :

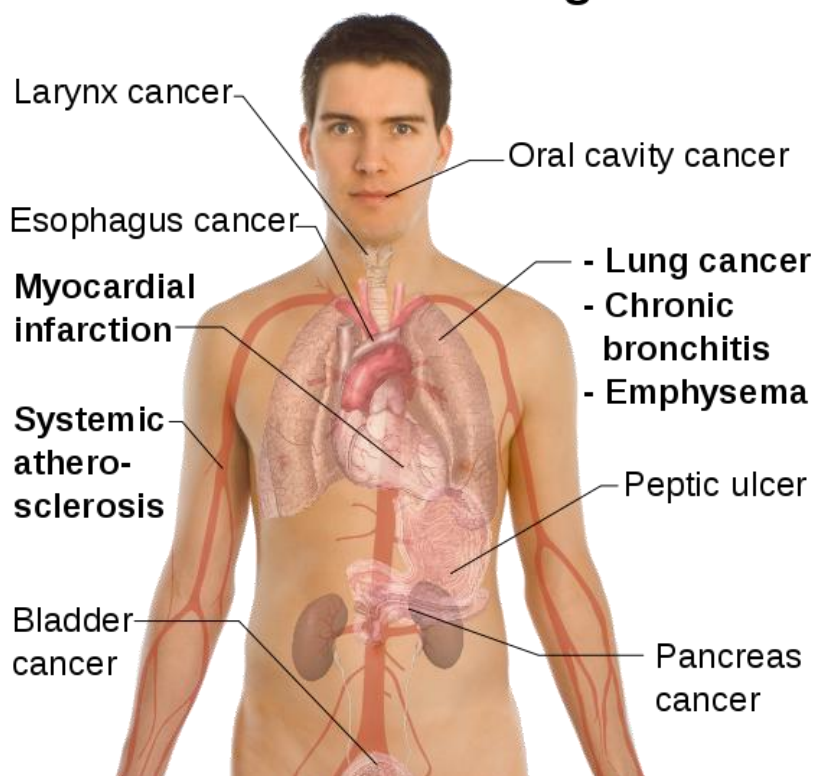
سگرېټ چې دانسان روغتيا ته ډېر مضر دي او دهغه په دود کې کاربن - مونواکسايډ، نیکوتین ، ارسنيک ، راډيواکتيو مواد او په زرهاوونور مضره مواد شتون لري .

څېړنوبنودلې چې په سگرېټ کې ۴۵۶۰ زهري مواد چې له دې ډلې څخه يې ۶۰ سرطان زيروونکي دي شتون لري. همدارنگه د ۱۹۷۷ زېږديز کال دبریتانیې د شاهي پوهنتون په يوه اعلامیه کې راغلي چې که چيرې په يوه سگرېټ کې موجود نېکوتین دورید له لارې يو روغ انسان ته زرق شي دهغه دوژلو لپاره کافي دي.

دسگرېټ له دود سره داستنشاق شوو نیکوتینو له جملې څخه ۲۵% نیکوتین دوینې دوران ته جذب کيږي او په ۱۵ ثانیو کې دانسان دماغ ته رسيږي چې په دماغ کې دځینو کېمیاوي بدلونونو لامل کيږي همدارنگه هغه عصبي لارې چې دمغز له قشر سره اړیکې لري فعالوي چې همدا يې داعتياد لامل کيږي اودسگرېټو معتاد ته وروسته تر دوو 2 ساعتونو:

په فکري تمرکز کې ستونزه ، خوبجن حالت ، خستگي او ناقراري پيدا کيږي . همدارنگه سگرېټ دروغتيا يولړنورې ستونزې هم رامنځ ته کوي چې په لاندې انځور کې يې ليدلای شى .

Common adverse effects of Tobacco smoking

■ دحنجرې سرطان

■ دمري سرطان

■ دسړيوسرطان

■ دبرانسونومزمن تسپوديا التهاب

■ ابهفزيما

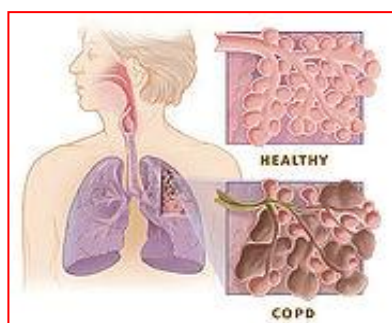
■ دزړه احتشا

■ دمعدې تپونه

■ درگونوسختېدل

■ دپانقراض سرطان

■ دمثاني سرطان

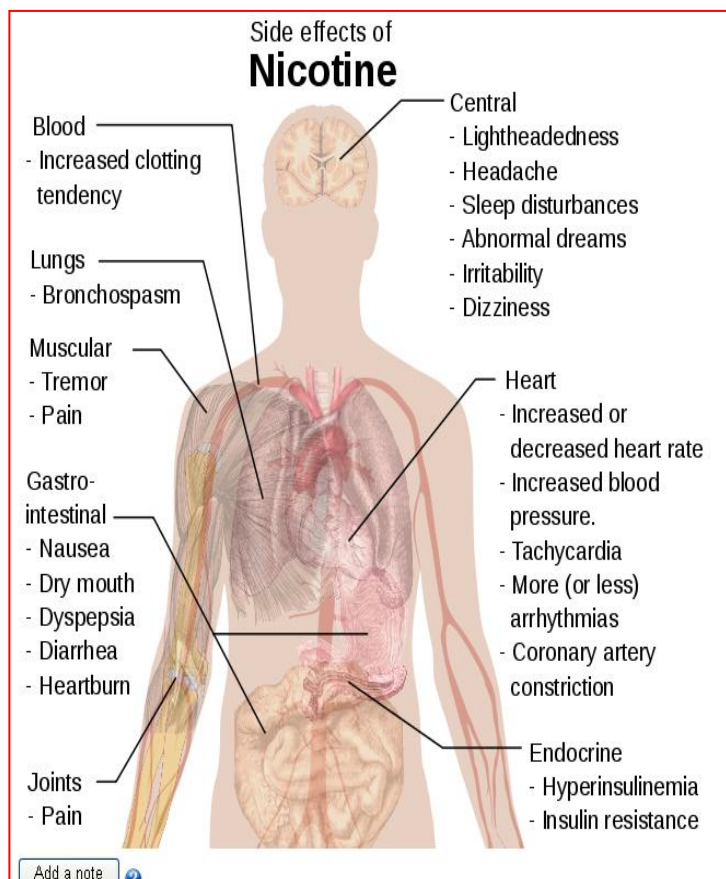

دخولې سرطان چې دنسواروله کبله رامنځ ته کيږي چې په لومړيو مرحلو کې ديوکوچني تپ په بڼه وي وروسته کيداي شي چې اندازه يي ديوه گلپي دگل په برابر شي.

(دخولې دسرطان لومړنۍ مرحله)

نيکوتين چې په سگرېټو(تنباکو)کې شتون لري اوبدی اړخيزې اغېزې (Side effects) لري چې په لاندې ډول دي:

په عصبي سيستم يي

اغېزې:

■ سردردی

■ د خوب خرابوالی

■ وپروونکي خوبونه لیدل

■ ژرپه قهرېدل

■ گنگسیت

په زړه يي اغېزې:

● د زړه د ضربان زیاتوالی

یا کموالی

● دوینې د فشار لوړوالی

● لږه یا ډیره اریتمیا

(د زړه د حرکاتو گډوډېدل)

په هضمي سيستم يي اغېزې:

● زړه بدوالی

● دخولې وچوالی

● سؤهاضمه

● اسهالات

● دمعدې ستونزه

● د خوند دا حساس کموالی

نورې اغېزې يې:

☞ په وينه کې دانسولين زياتوالی يا دهغه په وړاندي د مقاومت زياتوالی .

☞ دوينې د پرن کېدو شونتيا زياتوي .

☞ د برانشونو د سپازم لامل کېږي .

☞ د عضلاتو د درد اولرزې سبب کېږي .

☞ او همدارنگه د مفاصلو د درد اود بوی د حس دکموالي لامل کېدای شي .

بڼځې اوسگرټ څکول:

له بده مرغه سگرټ څکول په بڼځوکې هم يوه د پام وړ ستونزه ده چې دهغوي په روغتيا ناوړه اغېزې لري ، همدارنگه د بڼځولپاره سگرټ پرېښودل دنارينه په پرتله ستونزمن دي .

په بڼځو باندي د سگرېټو ناوړه اغېزې په لاندې ډول دي:

♠ په دوو وروستيولسيزو کې په سگرېټو رور.دو بڼځوکې د صدري سرطانونو گراف ډير لور شوی دي (۸۰% د سږيو سرطان).

♠ په سگرېټواخته بڼځوکې تنفسې ناروغی شپږ ځله اود زړه ناروغی دوه ځله ترنور و بڼځو ډېرې دي .

♠ د جنين سقط

♠ عقامت يا شنډوالی

♠ دکم وزنه ماشوم زيږول

♠ دامېندواری پرمهال په گېډه کې د ماشوم معلوليت

چې دا ترنور و بڼځو درې ځله زيات ددې ستونزې سره مخ دي

♠ نېکوتين د جنين په عصبي سيستم منفي اغېزه کوي

اوپه عصبي سيستم کې دنقص لامل کېږي .

♠ داستروژن دکمبود لامل کېږي

♠ جنسي ناتواني اودوختي زړښت سبب کېږي .

دسگرټ پربښودلو لارې چارې:

دخپرنوله مخې ۳۰% هغه کسان چې دسگرټوپه تاوان هم پوهیږي خوبیا هم دهغه له څکولو څخه لاس نه اخلي، همدارنگه دسگرټ څکونکوله ډلې څخه ۷۵% یې په خپل ژوند کې دسگرټوپربښودلو هڅه کوي چې له دې جملې څخه ۳۰% یې تر دوه ورځو پورې پرهیزکولای شي او له ۵-۱۰% پورې کسان په دايمي ډول تري خلاصیږي .

اوهغه کسان چې په تدریجي ډول سگرټ کموي دهغه په پربښودلو زور نه بریالی کیږي مگر ۸۰% هغه کسان چې په ناڅاپي ډول سگرټ پرېږدي په خپل هدف بریالی کیږي.

ځینې خلک دسگرټ پربښودلو په خاطر نیکوتین لرونکې ژاولې استعمالوي چې دهغه نیکوتین دخولې له لارې جذبیږي او کېدای شي چې دخولې دبد خوندي اودژامو ددرد لامل شي، همدارنگه ځینې کسان بیا نیکوتین لرونکي چسپ دسهارله خوا په مت باندې موبنلوې چې دڅکول شوي دود په پرتله ۱/۲ د نیکوتین غلظت په وینه کې تولیدوي چې دادواړه طرفې کېدای شي یوڅه مرسته وکړي خودپرې اغیزمنې نه دي.

دسگرټ پربښودلو لپاره باید نېټه وټاکل شي، دسگرټ څکولو پرمهال لاس ته تغیر ورکړي، له سگرټ څکونکوسره ناسته ولاړه ونه کړي، دډاکټر سره مشوره وکړي، سپورت وکړي اودسگرټ پربښودلو په مثبت اړخونو فکر وکړي چې ډاکار کېدای شي دسگرټ څکونکي سره دسگرټ په پربښودلو کې مرسته وکړي.

چرس (Marijuana, Cannabis):

دا مواد دبرسام راوړونکو په ډله کې دي چې دچرسو له شین نسواري رنگه بوتې څخه لاس ته راځي .

چرس یا حشیش charrs or hashish دبنځینه بوتې له پورتنۍ برخې څخه او Bhang یې چې د چرسوپه پرتله ضعیف تاثیر لري دنبات له کښتنې برخې څخه ترلاسه کیږي.

دبنځینه بوتې لویې خانگې اودنارینه بوتې ټولې برخې اغېزناکې نه دي.

چرس په افغانستان اونړۍ کې ډیر کارېږي او معمولا په دودي ډول استعمالېږي چې دچلم اويا هم په سگرت کې اچول کېږي او همدارنگه يو ډول خانگړی پایپ هم لري چې دهغه د استعمال پرمهال دچرسوڅکونکي ترې کاراخلي چې دانسان بدن ته ډیر زیان لري.

دچرسواغېزه له ۱۰-۲۰ دقېبې وروسته پیل کېږي او ۲-۳ ساعته دوام کوي.

دچرسو مؤثره ماده Tetrahydrocannabinol نومېږي چې په ۵۰۰ mg ښه کیفیت لرونکو چرسوکې ددې

موادو کچه ۵-۱۵ ملیگرامه ده چې ددې موادونیم ژوند په وینه کې ۷ ورځې دي. چرس دانسان پر بدن لنډمهاله او اوږدمهاله اغېزې لري چې په لنډ ډول ترې یادونه کوو.

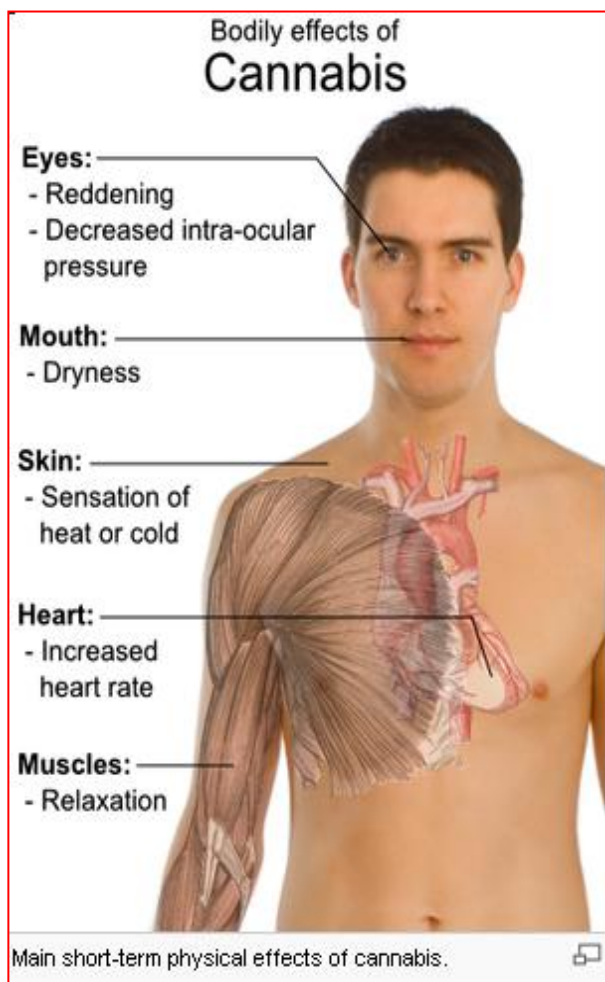
دانسان پر بدن دچرسواغېزې:

۱- دچرسو لنډمهاله اغېزې:

چرس دانسان پر بدن مختلفې ناوړه اغېزې لري چې نظر دڅکول شوو چرسو

تراندازې پورې اړه لري. په منځنۍ کچه دچرسوڅکول دوه پړاوه رامنځ ته کوي: لومړی کاذبه - خوشحالي چې ورپسې خوبجن حالت رامنځ ته کېږي همدارنگه د شخص په درک کې بدلون راځي او همدارنگه دسترگې د داخلي فشار تیتوالي، دخولې وچوالی، د یخنی یا گرمی احساس، د زړه د ضربان زیاتېدنه، د موازني خرابوالی، د خندا او خبرو ډیروالی، داشتها زیاتوالی، وېره او وهم او دمنضمې سوروالی هم رامنځ ته کوي.

که چېرې یو کس رواني ستونزې ولري دچرسو استعمال دهغه د تشدید لامل

کیري. همدارنگه دطب پوهان وايي چې که چېرې يوڅوک په خپل ژوند کې يوځل هم چرس وڅکوي اودژوند ترپايه کوم مهال نوموړي شخص ته لېونتوب (Psychosis) پيداشي علت يې کېدای شي هماغه يوځل دچرسواستعمال وي.

۲- دچرسو اوږدمهاله اغېزې:

کيداي شي دحجرې دالتهاب ، دپزې دالتهاب ، ځنډن دبرانسونوالتهاب ، ايمفېزېما ، دحافظې خرابوالی او کېدای شي دزړه دبرېښنايي انځوريا ECG دتغیراتوسبب شي ولې لا تر اوسه دنوموړوموادو داستعمال اودزړه دشدیدوناروغیوترمنځ تړاونه دي روښانه شوی.

همدارنگه چرس په مزمن ډول کارولوسره په سپروم کې دتسټوسترون سويه کموي اودسپرمونو دشمبر دکموالي لامل هم کیري اوپه ښځوکې بيا دغیرنارمل میاشتنی عادت اودتبیض دعدم کفایي سبب کېدای شي . که چېرې چرس په ناڅاپي ډول پرېښودل شي دلاندي اعراضودرامنځ ته کېدوسبب کیري :

بې خوږي ، زړه بدوالی ، دعضلاتودردونه او مخرشیت .

ترياک او هېروئین (Opium and Heroin) :

ترياک دکوکنارودسپین رنگه شیرې څخه لاس ته راځي چې خپله توریا نصواري رنگ لري اوپه افغانستان کې په دودي اوفمي ډول کارېږي قوي ددرد ضد خاصیت لري او دفزیکي اورواني روږدیتوب لامل کیري . دنوموړې مخدرې مادې ناوړه اغېزې به دهېروئینو داغېزوسره يوځای ذکرشي . هېروئین هم يو له بنسټيزو نارکوټیکو له ډلې څخه دي چې له مورفین څخه مشتق شوی دي ددماغ دانحطاط لامل کیري او له قوي روږدي کوونکو موادوڅخه شمېرل کیري .

دهېروئینو استعمال له

دودي او زرقي لارو تر

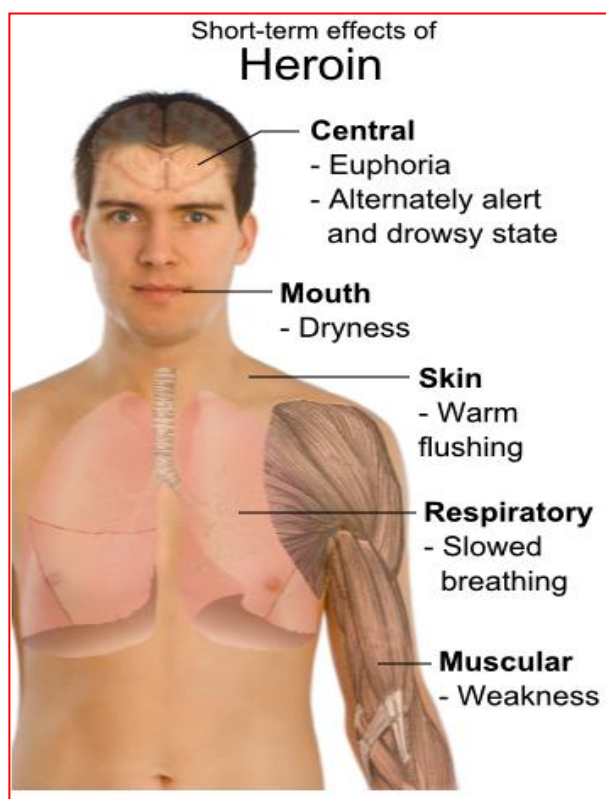
سره کیري ، چې دورید له

لارې يې اغېزه ۷-۸ ثانيې

وروسته څرگندېږي اوپه

دودي طريقه يې اغېزه يو

څه زيات وخت نيسي چې دانسان پر بدن بيلا بېلې ناوړه اغېزې لري چې دا اغېزې کېدای شي لنډمهاله او اوږد مهاله واوسي .

دهېروئینوله استعمال وروسته دوه حالته رامنځ ته کېږي :
لومړی کاذبه خوشحالي منځ ته راوړي چې ۵-۸ دقیقې دوام کوي همدارنگه په مزاج کې بدلون رامينځ ته کوي اودگنگس کېدوسبب کېږي په پوستکي کې گرموالی ، سوروالی ، دخولې - وچوالی ، دتنفس دشېر کمېدل ، داطرافو دروندوالی اود حدقې د تنگوالی (Meiosis) لامل کېږي. البته دا اغېزې په لنډمهاله کې په هغه صورت کې رامنځ ته کېږي چې په منځنۍ کچه هېروئین استعمال شوي وي اوکه چېرې په لوړه کچه نوموړي مواد استعمال شي دتسمم لامل کېږي چې لاندې حالات رامنځ ته کېږي :

دهېروئینو لنډ مهاله اغېزې

● دتنفس شمېره ډیره کمېږي (Respiratory Depression)

● محيطي رگونه پراخېږي

● دسترگو حقه دسجاق دسر په اندازه کوچنۍ کېږي

● چاران يا اختلاجات

● دفشار اودزړه دضربان کموالي

● زړه بدوالي اوکانگې

● دسرپوپرسوب (Pulmonary edema)

● کوما

● مرگ

دتریاکواوهېروئینو اوږد مهاله اغېزې هغه وخت رامنځ ته کېږي چې یومعتاد کس داوږده مهال لپاره دانوکي وکاروي.

په بنځواونارینه ووکې دجنسي قوت کمزوري چې کېدای شي دشنډوالي لامل

هم شي. همدارنگه

دنوموروتوکو استعمال دورید

له لارې داپډز او زېږي (HIV

، (and Hepatitis B and C

دوریدونو دکولپس اودزړه

دانانانوسبب شي اولکه

خرنگه چې نوموري مواد د

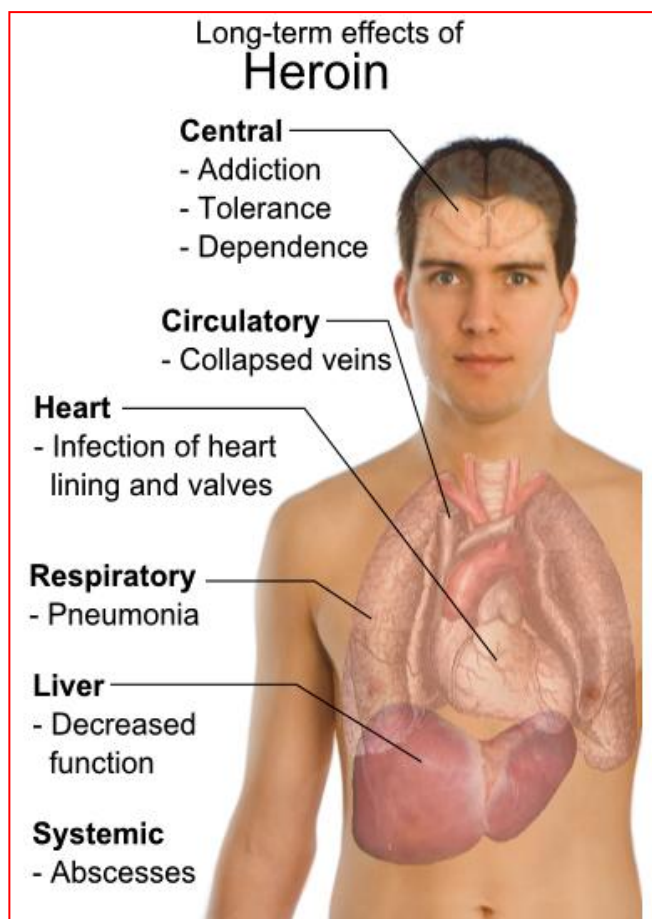
بدن مقاومت کموي نورورډی

کس کېدای شي چې دتنفسي

سیستم او نوروسیستمونوپه

انتاناتواخته شي اوپه عصبي

سیستم له اغېزوڅخه یي

روږډيتوب ، تحمل اوددې توکوسره تراودي .

ددې موادودپرېښودلو اعراض

يا (Withdrawal syndrome)

۸-۱۲ ساعته وروسته شروع کيږي او تر ۷۲ ساعتونواوج ته رسيږي البته دترياکوپه معتادينوکې دااعراض تر ډيره دوام کوي چې بيا په تدريجي ډول دااعراض کميږي .

پورتنې اعراض په ۵ درجوچې له (۰-۴) پورې په ترتيب سره

په لاندې ډول درجه بندي شوي

دي

دهېروئينو اوردمهاله اغېزې

صفر درجه (Grade 0): دمخدره توکودغوښتنې علاقه اووېره يا Anxiety

لومړۍ درجه (Grade 1): دارگمي ايستل يا Yawning ، داوښکوبهېدل ، دپزې بهېدل اود بدن خولې کېدل .

دوهمه درجه (Grade 2): دلومړۍ درجې اعراضو سره بې اشتهايي ، لږزه ، د بدن دوښنتانونېغ درېدل ، په بدن کې گرمۍ اوکله هم ديخني احساس اودځان درد .

درېمه اوڅلورمه درجه (Grade 3 and 4): دمخکېنيو اعراضو شدت زياتيږي اوورسره د بدن دتودوخې درجه ، دوينې فشار ، دزړه ضربان اودتنفس شمېره زياتيږي .

په شديد اعتياد کې ددې اعراضو تر څنگ کېدای شي کانگې ، اسهالات ، دوزن بايلل

، جنسي ستونزې لکه Spontaneous ejaculation شتون ولري .

دهېروئينوداستعمال اختلاطات:

سینه بغل يا نمونيا ، Septic emboli دځيگرتسپود يا Hepatitis اودوريد له

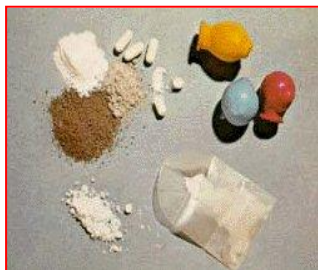
لارې اخستونکې يي دنوموړو اختلاطوتوترڅنگ داېدز ، دشريانونو دسپازم

، گانگرين يا د بدن ديوې برخې دنسجونودمړينې اودسربيو دپرسوب له

خطرونوسره مخ دي .

هېروئين په مختلفو شکلونوپيدا کيږي چې په افغانستان کې يي زياتره پوډري

بڼه ډير استعمال لري .

Black tar

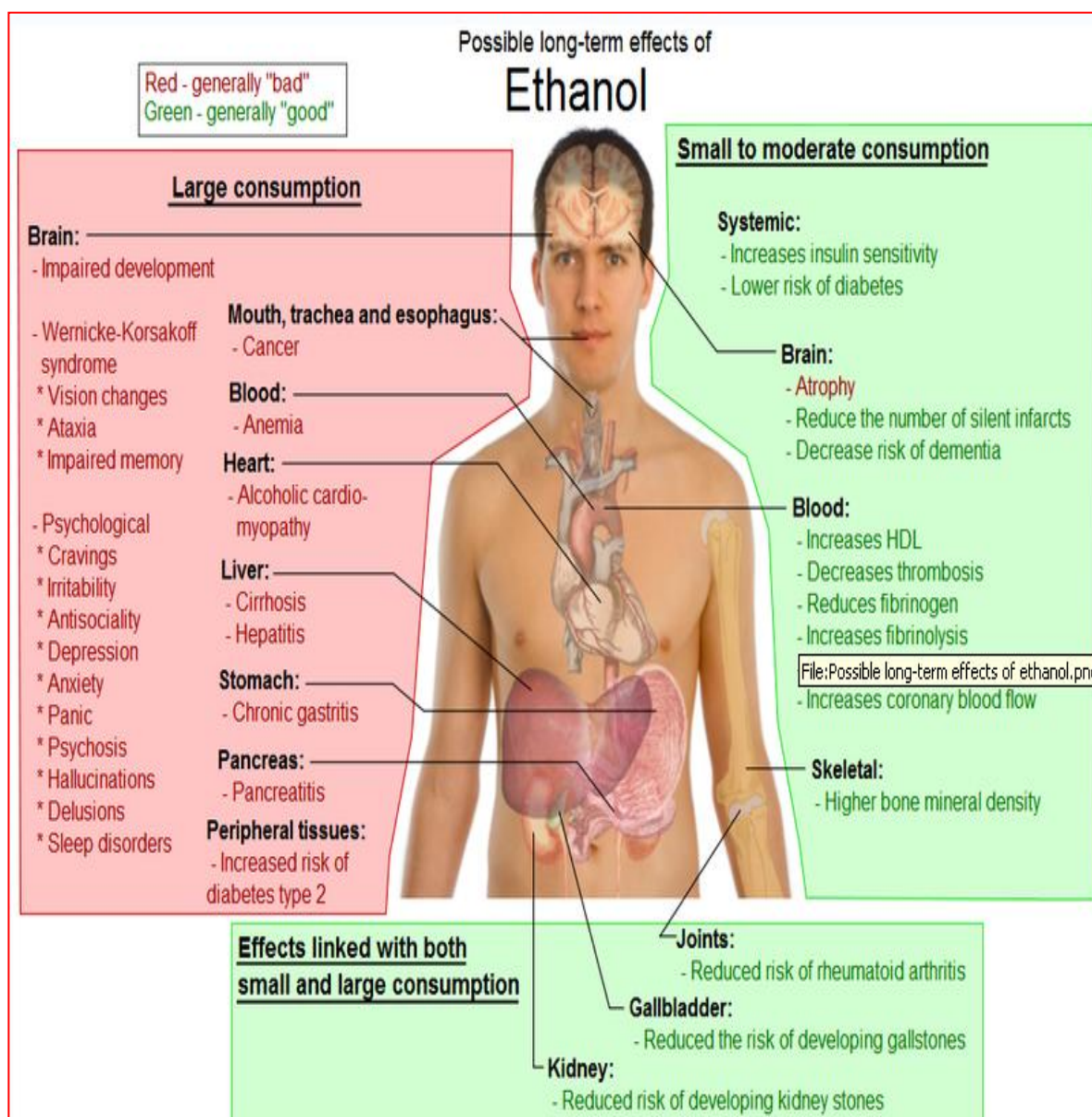

الکول یا ایتانول (Alcoholism):

الکول چې زمونږ په هېواد کې د شرابوپه نامه په عامو وگړوکې شهرت لري اوله بده مرغه ددې موادو داستعمالونکو شمېره تر پخوا زیاته شوې ده چې نوموړې مواد دنورو رواني ستونزو ترڅنګ د ژورخفګان یا Depression یولامل شمیرل کېږي اوداوګړي

زیاتره د ځان وژنې هڅه کوي چې په غربي نړۍ کې ځان وژنې یې ښه بېلګه کېدای شي. همدارنګه قتلونه ، جنسي ناوړه کارونې اونورجرمونه د الکولو د خښلو له کبله په ټولنه کې رامنځ ته کېږي .

الکول دپورتنیو ستونزوتر خنک دیولر زیاتو روغتیایی ستونزو لامل هم کیږي او دالکولو دخپلو له کبله ټولې هغه ستونزې چې ددماغ د انحطاط کونکو موادو

خنځه رامنځ ته کیږي لیدل کیږي او د ډېرو نورو ستونزو لامل کېدای شي. پر بدن باندې د الکولو ممکنه اوږدمهاله اغېزې لکه:

کنګسیت، دسترګو غیر نارمل خوځښتونه، درواني او حرکي دندو خرابوالی، د موازنې له لاسه ورکول، زړه بدوالی او کانګې. د الکولو په شدید Intoxication یا نشه کې د تنفس انحطاط، بې حالي، چارن یا اختلاج، شاک، کوما او مرګ رامنځ ته کېدای شي.

په دماغ باندې دناوړه اغېزې له کبله دعصبي اورواني ناروغيو لکه: ژورخفگان ، وېره ، دخوب خرابوالی ، لېونتوب ، ژرپه قهرېدل ، هزيانات او برسامات ،

دلیدو خرابوالی ، دحافظې کمزوري او دموازنې له لاسه ورکولو لامل کېږي .
په نورو سیستمونو هم ناوړه اغېزې لري لکه:

دخيگر التهاب اوسپروز ، دوينې دپېن کېدو ستونزه ، کمخوني ، دهورمونو دکچې گډوډي ، دمعدې مزمن التهاب ، داوم (7) قحفي عصب دفلج په پایله کې دسترگوفلج ، دشکرې دناروغی درامنخ ته کېدو خطر ، دپانقراس التهاب ، سرطانونه اود زړه ناروغی .

په بنخوباندې دالکولو اغېزې :

دپورتنیو ستونزو تر څنګ په بنخوکې دکم وزنه ماشوم دزېرولو ، دذهني وروسته پاتې ماشوم دزېرولو او ددې بنخونوزوکړي کېدای شي دزړه ولادي اېنارملي ولري او ذکاوت يې کمزوری اوښه وده نه کوي .
ديادولو وړ ده چې دا اغېزې په بنخوکې دسگرت ، چرس او کوکائين داستعمال له کبله هم رامنخ ته کېدای شي .

دالکولو دپېښودلوله کبله لاندې اعراض رامنخ ته کېږي :

لړزه ، وېره ، دزړه دضربان ، تنفس اودوينې د فشار جگوالی .....

پورتنی اعراض له اخري استعمال څخه 8 ساعته وروسته شروع کېږي او 72 ساعته دوام کوي چې امکان لري په لومړنيو 24 ساعتونو کې دعمومي چاران يا اختلاج حمله پرې راشي .

همدارنگه په بدن کې دالکترولايتونو سويه بدلون مومي پوتاشيم اومگنېزيم کمېږي او ورسره دخوب خرابوالی ، ژور خفگان اوسرگرځېدنه کېدای شي تر 3-12 میاشتو پورې دوام وکړي .

کافين Caffeine :

دنبکوټين اوالکولوترخنګ کافين هم په نړۍ کې په پراخه پيمانه استعمالېږي چې په منځنۍ کچه په کال کې لس (10) بېليونه پونډه کافين مصرفېږي .
کافين په چای ، قهوه اودکوکا اوکولا په مشروباتو کې شتون لري اوکله چې يوکس په ورځ کې تر 250 ملي گرامه ډير کافين واخلي دوېري Anxiety ، ناآرامی

،دخوب کولو ستونزه اودزړه او هضمي سيستم د جسمي اعراضو درامنځ ته کېدو لامل کيږي .

دکافين اندازه په مختلفو مشروباتوکې سره فرق لري اوددې موادوپه لوړه کچه استعمال يا Overdose لاندې اعراض رامنځ ته کوي:

◆ مخرشيت

◆ ويړه يا Anxiety

◆ ناآرامي

◆ سردردي

◆ بېخوبي

◆ دغوربونوبرنگس

◆ ددرداوتماس په وړاندې

د حساسيت زياتوالي

◆ دزړه دريتم بې نظمي

◆ دگېډې درد

◆ زړه بدوالي اوکانگې

◆ تبه

◆ ډيهايډرېشن

◆ چاربان يا Seizures

◆ دتنفس زياتوالي اوداسې نور

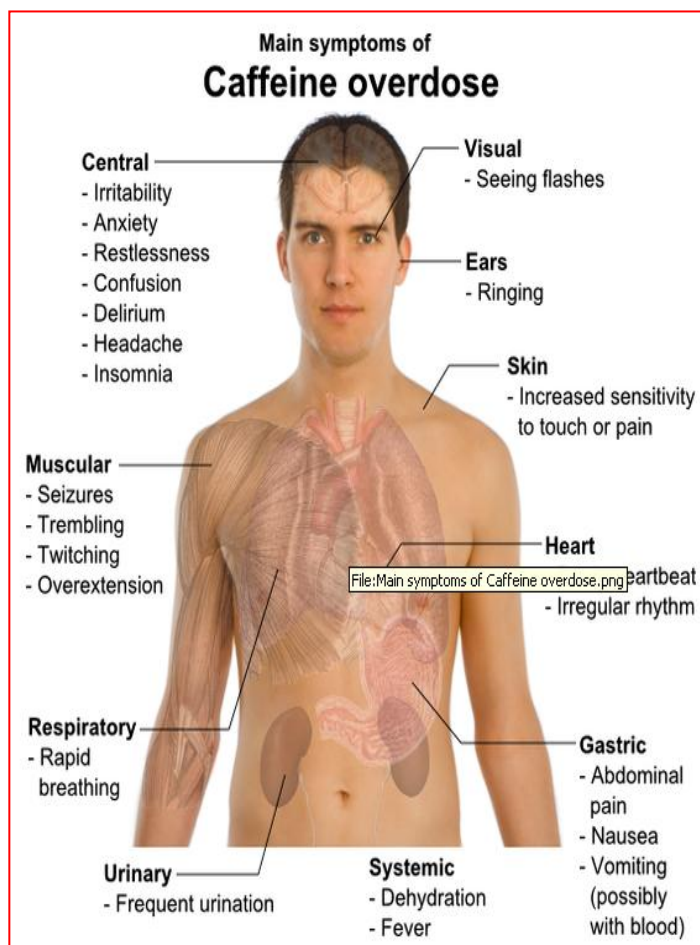
دکفين دزيات څښلويا Caffeinism

حالت کېدای شي دوپرې يا Anxiety سره غلط شي .

همدارنگه هغه کسان چې په ژورخفگان يا Depression باندې

اخته وي دخپل سري درملنې په بڼه دکافين لرونکومشروباتو څخه ډېره

استفاده کوي چې په پايله کې دپورتنیو اعراضوڅخه سرتکوي .

بنزودیازپین Benzodiazepine :

دادرمل د خوب او anxiety لپاره استعمالیږي او که چېرې پرته د ډاکټر له مشورې په لوړدوز او داوږده مهال لپاره استعمال شي دا عتیاد لامل کیږي .

لنډمهاله اغېزې :

خوبجن حالت ، گنگسیت ، د آرامۍ احساس

اوږدمهاله اغېزې:

جنسي ستونزې ، داشتها زیاتوالی ، دوزن زیاتوالی.....

کله چې یو شخص دادرمل داوږده وخت لپاره استعمال کړي اوناخپه یې ودرې لاندې اعراض رامنځ ته کیږي :

وېره ، عصباني کېدل ، د خوب ستونزې ، خفگان

ددې درملو څخه باید په پلان شوې توګه ددې درمل

معتاد خلاص کړو او دوز یې په تدریجي ډول د 4-6 اونيو په

درشل کې راکم کړو.

ددې ګروپ درملو بېلګې دادي :

ډیازپیم ، الپرازولم ، برومازپیم ، کلورازپیات ، تیمازپیم.....

دمخدره توکو د پریښودلو ګټې:

(1) د ګوتو او غاښونو توروالی اوداغونه به مو نه وي.

(2) دخولې بدبويي به نه لری.

(3) آرامه ساکښنه به ولری .

(4) دمخدره توکو بدبويي به مو له کالیو ، وېښتانو او بدن څخه لیرې شي.

(5) دمخ په پوستکي به مو ژرګونځې نه راپیدا کیږي .

(6) تنفسي ناروغۍ اودسږوله سرطان څخه به ترډیره حده بچ وی.

(7) دبوی اومزې حس به مویاوری وي.

(8) آرام اوراحت خوب به ولری.

(9) دزره اورګونود ناروغیو خطر کمیږي.

(10) په ښځو کې دامېندواری پرمهال یادې شوې ستونزې به نه پېښیږي.

(11) یوښه ژوند او چاپیریال به مو نورو وګړوته برابر کړی وي.

- (12) دخپلواولادونولپاره به يوه ښه نمونه وى.
- (13) اقتصادبه موبنه وي .
- (14) په مسافرت كې به ستونزې نه لرى.
- (15) داعتيادله زندان خخه به خلاص وى اوآزاد ژوند به ولرى.

داعتيادپه كنده كې لوېدل له پېښمانى پرته بله پايله نلري

خلورم خپرکی

دمخدره توکوټولنیز او اقتصادي ضررونه

۱- دمخدره توکوټولنیز ضررونه:

مخدره توکي اوپه هغه روږدیتوب دگن شمېر ټولنیزو ناخوالو سبب کېږي اوپه ټولنه کې بې ثباتي او فساد رامنځ ته کوي ځکه چې په دې موادو روږد ي کسان دنوموړو موادو د ترلاسه کولو لپاره هر ډول جرمونه او غیرقانوني کړنې ترسره کوي لکه وژنې ، غلا ، سپري تبتونه ، دروغ ويل .....چې له دې بدو اغېزو اوناخوالو څخه د ټولني ځوان قشر ډير اغېزمن کيږي او هغوي لدې کارڅخه منفي انگېزه اخلي اوکه پدې اړه جدي پاملرنه ونه شي نو هغوي به هم دخپلومعتادومشرانو په پله پل کيږدي او يوټولنيز کرکېچ به رامنځ ته شي. له بلې خوا معتاد کسان په ټولنه کې ويسا (باور) له لاسه ورکوي حتی ډير نږدې خپلوان اودکورنۍ غړي ورباندې باورنه کوي په محفلونو ، غونډو اونورو ټولنو کې دوي ته په بڼه نظر نه کتل کيږي اوددې ترڅنگ معتادين ديني اومذهبي اصولوته هم داعتیاداونشې په وجه چندان ژمن نه وي چې دا يي په ټولنه کې دلا حقارت لامل کيږي اوپه دې سره معتاد داعتیادداسې زندان ته ورلوپي چې په هر لحاظ له نورو خلکو څخه جلاوي چې دا کار دمعتاد په روح اوروان ډيره ناوړه اغېزه کوي چې په تېرڅپرکي کې ورته اشاره شوې ده.

ددې لپاره چې يوپلار يا يوبل مشر دخپلواولادونواوکشرانولپاره يوه بڼه اوويارلې بېلگه واوسي بالعکس معتادکس دخپل راتلونکي نسل لپاره ددخجالت اوخفگان لامل کيږي چې په دې سره په يوه ټولنه کې دمعتادکس اولادونه په

ذهني اوروحي لحاظ سخت زیانمن کيږي ځکه دوی ته دنوروماشومانوله خوا دمعتاددزمانوپه نامه خطاب کيږي .

همدارنگه کيداي شي چې ځينې ماشومان له خپلومعتادومشرانودنشې ناوړه تقليد وکړي او هغوي هم په نشواخته شي چې دا به په لوي لاس دخپلوماشومانودبربادۍ پيلامه وي.

زمونږ په اسلامي او پښتني ټولنه کې اعتياد ته د يوه ډير ناوړه عمل په توگه کتل کيږي حتی خپله معتاددهغه په نامه شرميږي اوکه يوڅوک ورته معتاد ووایي سره له دې چې معتادبه هم وي خودي دمخاطب سره څه شخړه کوي. معتادکس په کورني تاوتريخوالي او شخړوکې هم کليدي رول لري ځکه چې مخدره توکي په دماغ ناوړه اغېزه کوي اومعتادکس ډير ژر اوپه وړه خبره په قهرکيږي چې بيا دکورنۍ له غړوانوروکسانوسره ډيره بده رويه کوي. چې داده اونوروهمکارانوترمنځ يي دنارضايتۍ اوخواشيني فضا رامنځ ته کوي اونوموړی کس که دنده ولري له لاسه يي ورکوي اودزياتواقتصادي ستونزو سره لاس اوگرېوان کيږي.

۲- دمخدره توکواقتصادي ستونزې:

دشپږنوله مخې په افغانستان کې تقريباً 1.5 ميليونه وگړي په مخدره توکوروردي دي چې که چېرې هر معتادپه ورځ کې 100 افغانۍ په مخدره توکومصرف کړي نوددوي ورځنی مصرف به 150 ميليونه افغانيوته ورسيږي چې دازمونږ په بېوزله اووروسته پاتې هېوادباندي يولوی بوج دي. همدارنگه معتادکس خپله دنده له لاسه ورکوي چې په نتيجه کې نوموړی دې ته مجبورېږي چې خپله ټوله شتمني په مخدره موادوصرف کړي اودی سوال کولو اوگدايي ته اړکيږي.

معتادکس دوخت په تيرېدوسره خپله کاري وړتيا اوځواک له لاسه ورکوي اودخپلواولادونواوځان دنفقي دلاسته راوړلولپاره په هرډول جرايمو لاس پورې کوي چې که چېرې دمخدره توکوله استعمال څخه ډډه ونه کړي نوپايله به يي يانندان اويا هم مرگ وي.

دمخدره توکو اوپه هغه باندي درورديتوب له کبله د راولاړوشوواقتصادي ستونزوسره ډيری روردي کسان مخ شوي دي اوپه دې اړه دمعتادينو ډيري دردونکي کيسې شتون لري.

ربنا لا توأخذنا أن نسينا أوأخطانا

ماخذونه

د د خاڼياتوپه استعمال كې د شريعت حكم د پوهاند نعمت الله شهبانې ژباړه

Psychiatric Disorders Current 2008

بېلا بېلې وېب پاڼې لکه:

[Commons.wikimedia.org /Wikipedia the free encyclopedia](https://commons.wikimedia.org/Wikipedia)

www.drugrehab.co.uk

www.niksalehi.com

www.iranhall.com روزنامه شرق سال 1385 چهارشنبه 24 ابان

Nawaaye-Afghanistan.net

www.drugrehab.co.uk

www.summerhousedetoxcenter.com

Afghanistan Center for Training and Development (ACTD)
Urozgan Provincial Office
Drug Addicts Treatment and Rehabilitation Center

DRUGS

Author: Dr.M.sadeq Reshtin

Year: 2010

Thank you for reading

Find more e-books and articles on Ketabton - your multilingual digital library.

www.ketabton.com

Ketabton - Pashto, Farsi, Arabic & English